

leguves rūpniecība:
svētība vai **lāsts**?

Eiropas naftas kompāniju ietekme uz vidi

Lielākajai daļai Eiropas Savienības iedzīvotāju naftas un gāzes izmantošana ir neatņemama ikdienas daļa. Dabas gāzi izmanto apkurē, ēdiena pagatavošanai un elektrības ražošanai. Nafta ir nepieciešama, lai saražotu degvielu gandrīz visiem automobiļiem, smagajām automašīnām, lidmašīnām un kuģiem.

Gāzes sadedzināšana Nigēras deltā, Nigērija.
© Elaine Gilligan

Vali pie Sahālinas salas.
© Sakhalin Environment Watch

Shell naftas noplūde
Nigēras deltā.
© Alison Dilworth/foe

Shell, British Petroleum (BP), Total un ENI (Agip)

Lielākās naftas kompānijas Eiropas Savienībā ir Shell, British Petroleum (BP), Total un ENI (Agip). Vismaz viena no šīm kompānijām ir aktīva teju visās gāzes un naftas ieguves valstīs pasaulē. 2006. gadā viņu kopējie ieņēmumi bija pārsteidzoši augsti sasniegto 870 miljardus ASV dolāru, un peļņa bija 74 miljardi ASV dolāru. Pēc ieņēmumiem Shell ieņem trešo, BP - ceturto, Total - desmito un ENI - divdesmit sesto vietu starp pasaules lielākajām kompānijām.

Šo kompāniju galvenā misija ir meklēt naftu un gāzi, iegūt to no zemes dziļēm, pa cauruļvadiem (bieži arī ar naftas tankeriem) to nogādāt pārstrādes rūpnīcās, pārstrādāt to (petrolejā, benzīnā, dīzeļdegvielā utt.) un pārdot to. Visām šīm kompānijām ir vadlīnijas par to, kā savas aktivitātes īstenot humānā un pret vidi atbildīgā veidā, tai skaitā arī attīstības valstīs. Tomēr prakse mēdz atšķirties no šajās vadlīnijās rakstītā. Piemēram, Shell ir milzīgs – vēl neatrisināts – piesārņojuma mantojums Nigērijā; Total vēl joprojām atbalsta militāro huntu Burmā, kura ir atbildīga par desmitgadēm ilgušiem nopietniem cilvēktiesību pārkāpumiem.

Klimata pārmaiņas

Šīs četras Eiropas naftas kompānijas lielā mērā ir atbildīgas par klimata pārmaiņu procesu. Piemēram, 2006. gadā Shell emitēja lielāku siltumnīcefekta gāzu (SEG) apjomu nekā Austrija, Portugāle un Ungārija kopā.

Liela daļa SEG emisiju rodas sadedzinot gāzi, tā vietā lai šo vērtīgo resursu pārdotu. Runa šeit ir par tās dabas gāzes sadedzināšanu, kas rodas naftas ieguves procesā. Total un ENI apgalvo, ka 2006. gadā ne mazāk kā 28 procenti no viņu radītajām kopējām SEG radās šīs gāzes sadedzināšanas dēļ. Visām naftas kompānijām ir izstrādāta gāzes dedzināšanas samazināšanas politika, bet lietas labā līdz šim ir izdarīts ārkārtīgi maz. Total grib līdz 2012. gadam sasniegt 50 procentu samazinājumu. Shell grib apturēt dedzināšanu Nigērijā līdz 2009. gadam, taču Nigērijas valdība ir paziņojusi, ka dedzināšana jāpārtrauc jau līdz 2008. gadam. ENI nav konkrētu mērķu, un BP apgalvo, ka vairs nededzinot daudz gāzes. Saskaņā ar konservatīvu vērtējumu šo četru kompāniju 2006. gadā gāzes dedzināšanas procesā radušos SEG emisiju daudzums ir vienāds ar 16 miljonu Eiropas automašīnu radītajām SEG emisijām gada laikā.

Tendence: naftas meklēšana neskartās vietās

Balstoties uz pārbaudītiem krājumiem, BP lēš, ka pie pašreizējā cenu un patēriņa līmeņa naftas pietiks tikai nedaudz vairāk kā 45 gadiem. Mūsdienās naftas kompānijas pēta veidus kā piekļūt grūtāk pieejamiem naftas krājumiem, bieži uzņemoties lielus vides riskus.

Piemēram, Shell ir vadošā ārzemju kompānija, kas pēta naftas iegūšanas iespējas no darvas putekļiem Albertas provincē, Kanādā. Lai no šiem putekļiem iegūtu naftu, ir nepieciešama milzīga enerģijas apjoms, kā rezultātā tiek radīts trīs reizes vairāk SEG emisiju salīdzinot ar tradicionālo naftas ieguves procesu. Turklāt šī resursa ieguve būtiski negatīvi ietekmē tuvumā esošos mitrājus, mežus, dzīvo dabu un vietējos iedzīvotājus.

BŪTISKA IETEKME UZ VIDI	IEGUVĒ	POSTI	BIOLOĢISKĀ DAUDZVEIDĪBA	
			NAFTA UN GĀZE	ŪDENS

SKALA

Cits piemērs ir Sahalīnas II naftas un gāzes projekts Krievijas tālajos austrumos. Šis projekts nopietni apdraud aptuveni 100 vēl palikušos rietumu Klusā okeāna pelēkos vaļus, kas ir viena no visapdraudētākajām sugām pasaulē. 2005. gada februārī neatkarīgu zinātnieku grupa atklāja, ka „pašreizējās un plānotās naftas un gāzes ieguves darbības lielos apjomos jūras teritorijās rada potenciālus katastrofas draudus populācijai”. Sahalīna II 800 kilometru garie cauruļvadi šķērsos vairāk kā 1000 upes, tādējādi apdraudot salu zvejniecības (galvenokārt lašu) rūpniecības un vietējo iedzīvotāju galveno resursu. Shell un Nīderlandes privātā banka ABN Amro ir iesaistītas šajā projektā.

Naftas pārstrāde attīstības valstīs

Eiropas naftas kompānijas aktīvi darbojas arī attīstības valstīs, kur darbiniekus aizsargājošā, sociālās un cilvēktiesības, kā arī vidi aizsargājošā likumdošana nav tik barga. Pārstrādes rūpnīcu darbībā bieži tiek izmantota degviela, tādējādi piesārņojot gaisu, no kā, savukārt, cieš tuvumā dzīvojošie cilvēki. Lielākā daļa rietumu rūpnīcu darbojas ar tīrāku gāzi. Eiropas naftas patēriņa tirgū daudz lielāka uzmanība tiek pievērsta naftas noplūdēm, nekā līdzvērtīgai noplūdei attīstības valstīs. Turklāt sociālās un vides problēmas attīstības valstīs izraisa ne tikai naftas kompāniju ikdienas aktivitātes. Daudzās valstīs naftas kompānijas aiz sevis ir atstājušas toksisku atkritumu mantojumu, kas vēl nav ticis satīrīts.

IETEKMES

Shell mantojums: naftas noplūdes Nigēras deltā

Naftas noplūdes, galvenokārt no Shell darbībām, ir piesārņojušas bagātīgo Nigēras deltas ekosistēmu. Nesenajā Nigērijas zinātnieku un CEESP – IUCN izstrādātajā ziņojumā secināts, ka „Nigēras deltas ekosistēmā pēdējos 50 gados ir noplūduši apmēram 1.5 miljoni tonnu naftas, kas apjoma ziņā apmēram 50 reizes pārsniedz Exxon Valdez naftas noplūdi Aljaskā 1989. gadā”. Dzeramais ūdens ir piesārņots, zivju populācija ir izmirusi, un zemnieki ir zaudējuši savu iztikas avotu, jo augsne ir iznīcināta. Lielākā daļa noplūžu pēdējos 40 gados notiek novecojošu rūpnīcu un cilvēku pieļauto kļūdu rezultātā. Par pašreizējām noplūdēm Shell parasti apgalvo, kas tās ir sabotāžas sekas. Lai arī šis ir daļējs skaidrojums, tomēr Shell līdz šim nav atjaunojis cauruļvadus un pārējo infrastruktūru. Augsnes attīrīšana bieži tiek veikta ļoti pavirši, noplūdes apgabalā atstājot daudz naftas.

PIEMĒRS

Naftas industrijai vajadzētu būt pārliecinātai par to, ka viņu projektiem ir darbības sociālā licence (tai skaitā saņemot vietējo kopienu brīvu, iepriekšēju un informētu piekrišanu), un darbībā tiek izmantota labākā vides prakse.

Brīva, iepriekšēja un informēta piekrišana nozīmē, ka ar vietējām kopienām (tai skaitā sievietēm) tiek veidotas vienlīdzīgas un uz savstarpēju cieņu balstītas attiecības. Tās sākas atzīstot vietējo kopienu tiesības uz viņu zemi un resursiem. ‘Brīva’ nozīmē, ka nevienam nevajadzētu piespiest vai manipulēt. ‘Iepriekšēja’ nozīmē savlaicīgu konsultēšanos par plānotajām aktivitātēm. ‘Informēta’ nozīmē, ka informācija par plānotajām aktivitātēm ir pieejama un tā ir pasniegta saprotamā formā. ‘Piekrišana’ nozīmē kopienas apstiprinājumu plānotajām aktivitātēm.

Mūsu prasības

- Ieguves rūpniecībai ir jāpārtrauc postīt vidi un graut cilvēku dzīves visā pasaulē. Būtu jānosaka aizliegums visiem jaunajiem projektiem, kamēr pilnībā netiek nodrošināta brīva, iepriekšēja un informēta piekrišana šīm darbībām no vietējo kopienu puses.
- Eiropas Savienības valstīm, Eiropas Komisijai un starptautiskajām finanšu institūcijām ir jābeidz izmantot starptautisko palīdzības finansējumu un citus publiskos resursus, lai subsidētu milzīgu peļņu gūstošu starptautisku naftas kompāniju aktivitātes. Privātajām bankām un pensiju fondiem jābeidz investēt fosilā kurināmā ieguves projektos.
- ES reģistrētām kompānijām nekavējoties vajadzētu beigt naftas ieguves procesā iegūtās gāzes sadedzināšanu.

PRASĪBAS

Informācijas avoti

<http://priceofoil.org>, <http://www.oilwatch.org/index.php?lang=en>
 Fortune Global 500 of companies 2007.
 Sustainability reports 2006 Shell, BP, Total and ENI.
 BP, statistics oil consumption and proven oil reserves, 2007.
 Pembina Institute, report ‘The Environmental Implications of Canada’s Oil Sands Rush’, 2005.
 IUCN, report of Independent Scientific Review Panel of Sakhalin Project, 2005.
 Nigerian scientists and IUCN CEESP-commission, report ‘Niger Delta Natural Resource Damage Assessment and Restoration Project’, 2006.

RESURSI

KONTAKTI